

Мачей КРОТОФІЛ,

Університет Миколая Коперніка в Торуні,
доктор габілітований, професор УМК,
Торунь, Польща

Maciej KROTOFIL,

Nicolaus Copernicus University in Toruń,
Habilitated Doctor, Professor NCU,
Toruń, Poland

e-mail: makr@umk.pl

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-6691-5532>

Ігор СРІБНЯК,

завідувач кафедри всесвітньої історії
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київського столичного університету
імені Бориса Грінченка,
доктор історичних наук, професор,
Київ, Україна

Ihor SRIBNYAK,

Head of the Department of World History,
Faculty of Social Sciences and Humanities,
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University,
Doctor of History, Professor,
Kyiv, Ukraine

e-mail: i.sribniak@kubg.edu.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9750-4958>

Наталія ЯКОВЕНКО,

професорка кафедри міжнародних організацій
і дипломатичної служби
Інституту міжнародних відносин
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка,
докторка історичних наук, професорка,
Київ, Україна

Natalia YAKOVENKO,

Professor at the Department
of International Organizations
and Diplomatic Service,
Institute of International Relations,
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Doctor of History, Professor,
Kyiv, Ukraine

e-mail: zaliznaledi@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3493-5950>

Журнал «Табор» (1923–1939): тематична палітра та інформаційний потенціал публікацій, роль у консолідації української військової еміграції у Польщі

Стаття висвітлює ключові аспекти історії видання воєнно-історичного журналу «Табор», що був заснований у таборі інтернованих вояків-українців Каліш (Польща) у 1923 р. заходами групи генералів та старших офіцерів Армії УНР. До числа його співтворців належав і головний отаман Симон Петлюра, який підготував до його першого номера статтю, де були сформульовані програмні завдання для усієї української військової еміграції. Від початку видання переважну більшість статей було присвячено майже виключно військовій тематиці, але, починаючи з 1927 р., у журналі стали розміщувати різножанрові матеріали ідеологічного, політичного, полемічного характеру, що були об'єднані ідеєю відновлення УНР. Загалом до 1939 р. вийшло друком 37 номерів журналу, до яких увійшли статті відомих військових діячів Армії УНР, матеріали мемуарного характеру, інформації з аналізом політичної ситуації тощо. За цей час часопис став одним із важливих центрів розвитку української військово-теоретичної думки й осередком згуртування українських комбатантів.

Ключові слова: журнал «Табор», історія видання, інформаційний потенціал, українська військова еміграція, Польща.

The Journal "Tabor" (1923–1939): Thematic Palette and Information Potential of Publications, Role in the Consolidation of Ukrainian Military Emigration in Poland

The article reveals key aspects of the history of the publication of the military-historical journal "Tabor", which was founded in the camp of interned Ukrainian soldiers in Kalisz (Poland) in 1923 by a group of generals and senior officers of the Army of the Ukrainian People's Republic. Among its co-creators was the chief ataman Symon Petliura, who prepared an article for its first issue, which formulated programmatic objectives for the entire

Ukrainian military emigration. From the beginning of the publication, the vast majority of articles were devoted almost exclusively to military topics, but starting in 1927, the journal began to include materials of various genres of an ideological, political, and polemical nature, united by the idea of restoring the UPR. At this time, the journal received a significant financial subsidy from a special account of the General Staff of the Polish Army, which allowed it to pay royalties and improve the publication's printing. In total, by 1939, 37 issues of the journal were published, which included articles by famous military figures of the UPR Army, memoir materials, information with an analysis of the political situation, etc. During this time, the journal became one of the important centers for the development of Ukrainian military theoretical thought and a center for uniting Ukrainian combatants. The importance of researching this topic lies in introducing the materials of the journal "Tabor" into scientific circulation, as well as determining the degree of its organizational influence on Ukrainian combatants. The aim of the article is to reconstruct the main milestones in the publishing history of the journal "Tabor", to establish the circle of its most active employees from among the leading representatives of the Ukrainian military emigration, as well as to outline the contribution of the Polish military authorities to ensuring the circulation of the aforementioned journal.

Keywords: "Tabor" journal, history of the publication, information potential, Ukrainian military emigration, Poland.

Після відступу Армії УНР на території Польщі, що стало наслідком її збройної поразки у двобої з більшовицькими військами (листопад 1920 р.), за кордоном опинилася значна кількість вояків-українців, які протягом трьох з половиною років утримувалися в таборах на становищі інтернованих. Українські старшини й козаки переважно залишалися вірними ідеї УНР попри всі випробування, які випали на їх долю. На їхнє глибоке переконання боротьба з червоною Москвою не припинилася із роззброєнням Армії УНР у Польщі, лише набула нових форм, коли замість багнета для знищення ворога мали бути використані знання, досвід та ідейні переконання активних учасників Визвольних змагань українського народу 1917–1921 рр. Відтак відновлення збройного протистояння з більшовизмом було лише справою часу, до чого слід було належним чином підготуватися, засвоївши найсучасніші здобутки європейської військово-технічної думки. Найзручнішим «майданчиком» для їх обговорення міг стати спеціалізований журнал, редакційній колегії якого вдалося би залучити до співпраці в ньому провідних військових фахівців з числа ветеранів Армії УНР. Цей задум був реалізований за сприяння голови Директорії і Головного отамана військ УНР Симона Петлюри у 1923 р. шляхом заснування воєнно-наукового журналу «Табір».

Складні умови перебування українського вояцтва у таборах Польщі, які суттєво не поліпшилися й після його переведення на цивільний

стан, не сприяли написанню аналітичних праць з історії видання військово-історичної періодики, тому перші статті, здебільшого інформативно-довідкового характеру, з цієї теми були опубліковані на шпальтах журналу «Літопис Червоної Калини» лише у 1930-х рр.¹⁹⁹ у цей час до вивчення діяльності та перебування української політичної еміграції в Польщі звертаються й окремі польські дослідники²⁰⁰.

Розглядаючи видання журналу у контексті розвитку воєнної історіографії, необхідно згадати й про працю Лева Шанковського «Нарис української воєнної історіографії», у якій, зокрема, було відзначено роль головного редактора «Табора» генерала В. Куца щодо об'єднання навколо журналу найкращих фахівців із середовища військової еміграції УНР. Л. Шанковський також згадав і про найактивніших співробітників та авторів часопису — М. Янчевського, В. Євтимовича, Т. Омельченка, Ю. Науменка, О. Шпилинського та ін.²⁰¹

Наприкінці 20 — початку 21 ст. вивчення специфіки функціонування журналу «Табір» було продовжено виходом кількох синтетичних праць і статей, автори яких залучили до їх підготовки значний пласт архівних матеріалів. У розвідці Сергія Губського було окреслено вплив головного отамана на формування ідеологічних засад журналу²⁰². Один з нарисів з книги Ярослава Тинченка (про генерала В. Куца) мав навіть відповідну назву — «Головний редактор „Табора“» та містив коротку характеристику журналу та його змістового наповнення²⁰³. Відтворюючи специфіку функ-

¹⁹⁹ Прижмуренко [Бачинський Л.] Таборові видання. *Літопис Червоної Калини*. 1930. Травень. Ч. V. С. 10–11; його ж: Видання по таборах інтернованих вояків Армії УНР. *Літопис Червоної Калини*. 1930. Листопад. Ч. XI. С. 23–24; Грудень. Ч. XII. С. 24; Думін О. Українська військова і воєнна література. *Літопис Червоної Калини*. Львів, 1937. № 7–8. С. 15–18; № 9. С. 19–21.

²⁰⁰ Feliński M. Ukraińcy w Polsce Odrodzonej. Warszawa, 1931. S. 116–117.

²⁰¹ Шанковський Л. Нарис української воєнної історіографії. *Український історик*. 1971. № 3–4. С. 81.

²⁰² Губський С. Симон Петлюра і журнал «Табір». У 70-річчя паризької трагедії 1926–1996: збірник пам'яті Симона Петлюри. К., 1997. С. 218–221.

²⁰³ Тинченко Я. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття (1917–1921 роки). Київ, 1995. Ч. I. С. 117–119.

ціонування таборової преси, Наталія Сидоренко оглянула історію видання часопису «Табор»²⁰⁴. У ще одній своїй монографії вона подала стислу загальну інформацію про редакційний склад, мету видання, зміст та автуру перших двох чисел цього журналу²⁰⁵. До специфіки видання «Табору» була прикута увага й Юлії Голубничої-Шленчак²⁰⁶.

Заходами польського дослідника Євгена Місила було розпочато вивчення та систематизація української преси міжвоєнного періоду²⁰⁷. Проте досягти якісно нового рівня в опрацюванні та осмисленні цієї теми стало можливим завдяки виходу у світ монографій Омеляна Вішки, які до сьогодні залишаються одними з найважливіших синтетичних праць, присвячених функціонуванню української таборової та еміграційної преси у міжвоєнній Польщі, становлячи безперечний науковий інтерес для кожного дослідника означеної проблематики²⁰⁸.

Але попри досягнутий прогрес у вивченні історії функціонування журналу остання містить значну кількість лакун, і насамперед тому, що переважна більшість істориків досліджувала «Табор» у контексті вивчення власних синтетичних тем, тому накопичена про журнал інформація мала фрагментарний або описовий характер.

Метою статті є реконструкція основних віх видавничої історії журналу «Табор», встановлення кола найактивніших його співробітників з числа чільних представників української військової еміграції, а також окреслення внеску польської військової влади у забезпечення тиражування часопису.

Підготовка до заснування воєнно-наукового журналу «Табор» розпочалася на початку червня 1923 р., коли у таборі Каліш кілька булавних старшин (старших офіцерів. — *Авт.*) утворили ініціативну групу з метою заснування «Товариства бувших вояків Армії УНР». На скликаних нею 12 червня ц. р. загальних зборах серед інших було обговорено питання й про можливість започаткування видання такого журналу. Тоді ж був визначений склад редколегії, обрано її голову

та секретаря, а також укладено список осіб, яких було би бажаним залучити до написання статей. Ще за два дні по тому редколегія (разом з членами ініціативної групи) зібралася на свої перші збори, під час яких визначили мету заснування часопису та його завдання. Передбачалося, що журнал матиме наступні рубрики (відділи): воєнна історія, стратегія і тактика, воєнна техніка, військова психологія та педагогіка, законодавство, адміністрація і господарство, воєнна хроніка, бібліографія і критика²⁰⁹.

Прагнучи охопити своїм впливом максимально широке коло українських комбатантів у Європі, редколегія журналу «Табор» підготувала й розповсюдила уніфіковане звернення, в якому ще раз пояснила мету своєї діяльності: «а) досліджувати здобутки Світової війни і нашої визвольної боротьби; б) ознайомлювати з найновішими винаходами з царини воєнної техніки; в) студіювати воєнні штуки (мистецтва. — *Авт.*) по чинах (діях. — *Авт.*) великих полководців; г) взагалі освітлення всіх галузей воєнного діла і через те усталення тієї воєнної доктрини, без якої неможливе існування правдивої (справжньої. — *Авт.*) армії. В журналі передбачається вміщати не лише оригінальні твори, але й компіляції і переклади з творів, які матимуть принципове значення і можуть викликати зацікавлення»²¹⁰.

У практичну площину справа заснування перейшла 23 червня ц.р., коли на чергових зборах редколегії та ініціативної групи з доповіддю виступив голова Культурно-освітньої управи Генерального штабу Армії УНР В. Прокопович²¹¹, який озвучив кошторис видання журналу, а також поінформував присутніх про згоду С. Петлюри асигнувати на його майбутні видавничі потреби 3 млн марок польських. Насамкінець збори затвердили назву журналу й дизайн його обкладинки, зразок якої був продемонстрований присутнім. Також було вирішено, що тиражуванням часопису займатиметься видавництво «Меч», яке ще належалося створити (у подальшому воно діяло під назвою «До Зброї»)²¹².

²⁰⁴ Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження: у 3-х ч. Ч. II. Преса інтернованих українців та цивільної еміграції (Чехія, Польща, Румунія, Єгипет, 1919–1924). Київ, 2000. С. 119–121.

²⁰⁵ Сидоренко Н. «Задротяне життя» українських часописів на чужині (1919–1924). Київ, 2000. С. 42.

²⁰⁶ Голубнич-Шленчак Ю. Видання часопису «Табор» українською військовою еміграцією в Польщі (1923–1939 рр.). *European philosophical and historical discourse*. Praha, 2019. Vol. 5. Is. 4. S. 63–70.

²⁰⁷ Miśło E. Prasa ukraińska w Polsce 1918–1939. *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*. Warszawa, 1984. № 4. S. 57–88; Бібліографія української преси в Польщі (1913–39) і Західньо-Українській Народній Республіці (1918–19). Канадський інститут українських студій; Альбертський університет; укл. Є. Місило. Едмонтон, 1991. Довідник 44. С. 124–125.

²⁰⁸ Wiszka E. Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920–1939. Toruń, 2001. 358 s.; Вішка О. Преса української еміграції в Польщі (1920–1939 рр.). Історико-бібліографічне дослідження. Львів, 2002. 479 с.

²⁰⁹ Голубнич-Шленчак Ю. Видання часопису «Табор»... С. 64.

²¹⁰ Центральний державний архів вищих органів влади України (далі — ЦДАВО України). Ф. 4007. Оп. 1. Спр. 9. Арк. 77.

²¹¹ Докладніше про нього див.: Палієнко М., Срібняк І. Вячеслав Прокопович у боротьбі за українську державність та національну ідею: штрихи до портрета політичного діяча і науковця. *Архіви України*. Київ, 2022. № 3(332). С. 32–78.

²¹² Wojskowe Biuro Historyczne (WBH), Centralne Archiwum Wojskowe (CAW), Zespół Akt «Sprzymierzona Armia Ukraińska» (SAU), sygn.380.13/12.

Перший номер воєнно-наукового журналу «Табір» вийшов з друку в липні 1923 р., до цього найбільше причинилися генерали В. Куш (головний редактор), М. Капустянський і П. Шандрук (секретар і технічний редактор), за діяльної співучасті В. Прокоповича, генералів С. Дельвіга і В. Сальського, полковника М. Садовського, підполковників П. Шрамченка, В. Колосовського, Т. Олексюка та ін. Започаткування видання «Табіру» стало знаковою подією на шляху розвитку української воєнно-історичної думки. У вступному слові до першого числа редколегія журналу наголосила на неможливості «підготувати армію до нової збройної боротьби, якщо не буде взято до уваги досвід компаній минулої війни...». На думку редакції часопису, — «дослідити цей минулий досвід та взяти з нього науку на майбутнє — то ті чергові завдання, які стоять перед воєнною думкою кожного народу»²¹³.

У першому числі журналу була розміщена однойменна стаття О. Ряста (один із псевдонімів С. Петлюри. — *Авт.*), що мала програмовий характер для всіх українців, які через політичний вибір опинилися на чужині. У ній голова Директорії та Головний отаман Військ УНР сформулював наріжне завдання української військової еміграції — боротьбу за державність — і водночас наголосив на необхідності узагальнення військового досвіду УНР. На його думку, потреба «існування і творчої праці, і вільного українського слова взагалі, а військового зокрема» набула особливої значущості; термін «*табір*» у першій половині 1920-х рр. перетворився на символ українського військового чину як інтегральної частини національно-творчої праці всієї української політичної еміграції. Автор статті закликав до переосмислення досвіду збройної боротьби та його систематизації задля подолання несприятливих умов праці та «виснажуючої атмосфери» еміграційного життя. С. Петлюра був переконаний у тому, що позитивного результату можна було досягти лише за умови «скупченої єдності, одностайності чинів (дій. — *Авт.*) і свідомого напруження волі з підпорядкуванням єдиному керівництву»²¹⁴.

Усвідомлюючи майбутній потенціал журналу, С. Петлюра намагався максимально допомогти його видавцям шляхом його «рекламування» серед своїх однодумців. Так, зокрема, у своєму листі до одного з діячів уєнерівського політичного табору М. Шумицького від 24 грудня 1923 р.

С. Петлюра просив його підтримати «Табір» хоча б невеликим грошовим внеском, а крім того — підготувати власний матеріал для цього журналу на тему «Організація військової промисловості у Франції після великої війни». Звертаючи увагу М. Шумицького на свою статтю в цьому часопису, С. Петлюра відзначав, що він надає велике значення тій «літературно-науковій праці, що її повинна перевести українська військова думка, щоб вяснити проблему оборони нашої батьківщини». Головний отаман висловлював слушне припущення, що «ширша інформація про чужий досвід для нас не зайвим буде; результатами його можна скористуватись і в нашому будівництві»²¹⁵.

С. Петлюра й у подальшому уважно слідкував за наповненням журналу, відтак він мав всі підстави високо оцінити науковий рівень журналу, пов'язуючи з ним «початок творчої праці і шукання української військової думки». Водночас він не втомлювався закликати редакцію часопису до продовження акумулювання досвіду «мілітарної боротьби за власну державність, що його здобули від 1918 року»²¹⁶.

Слід відзначити, що вихід першого числа журналу «Табір» не залишився непоміченим для українського еміграційного загалу, що засвідчує огляд «Молода українська армія», автор якого — В. Кучабський — схвально оцінив зміст першого випуску часопису. На його думку, новий журнал дає «нові перспективи», «свіжі течії» для розвитку української національної думки, а його матеріали являють собою «дійсно зворушливий приклад тріумфу духа, справи над матерією, технікою», засвідчивши водночас сміливість його редакції «виступити відкрито і гордо від імені молоді Української Армії»²¹⁷.

Прагнучи забезпечити максимальний розголос про вихід у світ першого номера журналу, члени його редколегії інколи вдавались до досить суперечливих кроків задля цього. Одним із таких кроків стало недатоване листове звернення генерала М. Капустянського до головного редактора білоемігрантського «зміновіхівського» журналу «Война и мир» полковника В. Мазур-Ляховського та співробітника цього ж журналу підполковника В. Колосовського, в якому міститься пропозиція опублікувати рецензію на перший випуск «Табіру»²¹⁸. У цій ситуації є незрозумілим й те, якою мовою публікувалася б ця рецензія, якщо би її було написано, але можна припустити, що її умістили

²¹³ Табір. Каліш, 1923. № 1. С. 3.

²¹⁴ Ряст О. [Петлюра С.]. «Табір» (Чергові проблеми військового будівництва в українській військовій літературі). Табір. Каліш, 1923. № 1. С. 51–52.

²¹⁵ Симон Петлюра. Статті, листи, документи. Нью-Йорк, 1979. Т. II. С. 546.

²¹⁶ Симон Петлюра. Статті. К., 1993. С. 276.

²¹⁷ Кучабський В. Молода українська армія. Літопис політики, письменства і мистецтва. Берлін, 1924. 9 лютого. С. 89.

²¹⁸ Тинченко Я. Микола Капустянський: підсумок життя за 90 років // М. Капустянський. Похід українських армій на Київ — Одесу в 1919 році. Є. Маланюк. Уривки зі спогадів. Документи та матеріали. К., 2004. С. 47–48.

би в перекладі українською. Відсутність відповіді на це звернення переконує в тому, що російська військова еміграція не вважала можливим підтримувати навіть мінімальні контакти з українцями.

Але найголовнішим завданням редколегії завжди залишався пошук коштів для видавничого фонду, бо, як показав досвід видання першого числа журналу (на тиражування 300 примірників якого було витрачено 3 млн 189 тис. 200 м. п.)²¹⁹, видання такого журналу вимагало наявності більшої суми для непередбачуваних видатків. Це було обумовлено надзвичайно високими темпами інфляції в Польщі, уряд якої в цей час як раз готувався до запровадження у грошовий обіг злотого, через що тимчасовий платіжний засіб (марки польські) стрімко знецінювався. Саме цим можна пояснити інформацію з листа (від 13 грудня 1923 р.) генерал-хорунжого В. Куца сотнику В. Шевченку, в якому головний редактор «Табору» оцінив загальні видатки тиражування першого номера журналу вже у 40 млн м. п.²²⁰

Також існувала ще одна обставина, з якою не могли не рахуватися видавці журналу. Справа в тім, що вони сподівалися отримати достатні грошові надходження від передплати й розповсюдження «Табору» шляхом вільного продажу. Тим часом саме з цим виникли складнощі, а саме: після комерційної реалізації частини накладу журналу було компенсовано трохи більше половини від загальної суми видатків²²¹.

Прагнучи зібрати достатню суму коштів, потрібних для видання наступного числа часопису, члени редколегії намагалися «стукати в усі двері» — це підтверджує лист генерала П. Шандрука, адресований представникові Українського Громадського Комітету (УГК) в Празі Євгену Вировому. У ньому містилося прохання надати матеріальну допомогу у виданні другого числа журналу шляхом передплати через видавничий фонд Комітету або асигнування певної квоти на підтримку часопису в обмін на відповідну кількість примірників²²². Через відсутність в ЦДАВО України архіву журналу не видається можливим з'ясувати, чи було почуто Є. Вировим це звернення, як і те, якою була сума внеску УГК на підтримку журналу (у випадку ухвалення останнім позитивного рішення).

Вихід другого номера (липень 1924 р.) «Табору» — який за своїм обсягом був вдвічі більшим

(254 сторінки) за перше число й більш довершеним за поліграфією — дозволяє стверджувати, що редколегія змогла зібрати достатню суму коштів для його тиражування (з видавничого фонду також виплачувалися й авторські гонорари). На думку Н. Сидоренко, друге число вигідно вирізнялося від першого й своєю структурованістю, зокрема наявністю п'яти чітко окреслених розділів («Значення та завдання української армії», «Моральні підстави створення національної мілітарної сили», «Історичні публікації», «Хроніка», «Бібліографія»)²²³.

На подальшій видавничій історії «Табору» негативно позначилося рішення польської влади ліквідувати табори інтернованих (з 1 серпня 1924 р.), наслідком чого стало тимчасове припинення видання часопису, яке не було тривалим. Вже наступного року були врегульовані важливі організаційно-юридичні питання, що стосувалися прав на видання журналу, які перебрало на себе Українське воєнно-історичне товариство (йому ж було доручено й ведення видавництва «До зброї»). Провід товариства виступив з пропозицією започаткувати у наступному числі журналу новий — літературний — відділ, що мало збільшити коло його читачів²²⁴. Також було вирішено, що на сторінках журналу «Табір» публікуватимуться матеріали, що збиралися членами товариства, яке через брак коштів не мало можливості організувати видання власного часопису²²⁵.

У 1927 р. світ побачили наступні — третій, четвертий і п'ятий номери журналу, видання якого було перенесено до Варшави. Почасти це стало можливим завдяки фінансовій допомозі зі сторони II-го відділу (військова розвідка) Генерального штабу Війська Польського²²⁶. Польська грошова субвенція була досить значною, на користь чого свідчить друк трьох (!) номерів журналу, що мало місце й в подальшому, значно скоротившись у 1930-х рр., коли економіка Польщі переживала скруту²²⁷. Надання цієї допомоги передувала зустріч генерала В. Сальського з представниками Генерального штабу Речі Посполитої у лютому 1927 р., під час якої, зокрема, і були обговорені можливості часткового фінансового забезпечення польською стороною видання журналу «Табір»²²⁸.

У цьому часі часопис дещо змінив своє «обличчя», на його шпальтах почали уміщуватися

²¹⁹ Голубнич-Шленчак Ю. Видання часопису «Табір»... С. 64.

²²⁰ Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 269. Оп. 2. Спр. 298 а. Арк. 71.

²²¹ Сидоренко Н. Національно-духовне самоствердження... С.120.

²²² ЦДАВО України. Ф. 4007. Оп. 1. Спр. 23. Арк. 41зв.-42.

²²³ Сидоренко Н. «Задротяне життя»... С. 42.

²²⁴ Бюлетень управи товариства б[увших] вояків Армії УНР. Каліш, 1925. № 2. С. 6.

²²⁵ Wiszka E. Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939. Toruń, 2004. S. 367–368.

²²⁶ Wiszka E. Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920–1939. Toruń

²²⁷ Руккас А. Польська фінансова підтримка еміграційного уряду Української Народної Республіки. *Історія та історіографія в Європі*. Київ, 2006. Вип. 4: Німецько-французькі та українсько-польські взаємини у XX столітті. С. 91, 93.

²²⁸ Колянчук О. Українська військова еміграція в Польщі 1920–1939. Львів, 2000. С. 166, 198.

й літературні твори (проза й поезія), проте, як і раніше, «Табір» насамперед плекав українську військово-історичну традицію. З усієї сукупності матеріалів, опублікованих у 3 та 4 номерах за 1927 р., особливо вирізнялася стаття генерала В. Сальського, автор якої проаналізував досвід військового будівництва Армії УНР, а також накреслив перспективні завдання для українських комбатантів. Він зокрема зупинився на специфіці формування збройних сил Директорії УНР, які творилися переважно з напіврегулярних і партизанських частин під час повстання проти гетьмана П. Скоропадського. В. Сальський наголосив на тому, що від самого початку свого існування Армія УНР була змушена вести майже безперервні бої на кілька фронтів зі значно переважаючими більшовицькими військами та денікінцями.

Ці обставини, а також різке зменшення території, контрольованої Урядом УНР, негативно впливали на консолідацію та згуртованість українських частин. Проте зрештою військові підрозділи УНР набули рис загальнонаціональної армії, бо головними діючими особами у цьому процесі, за визначенням генерала, були «...переважно український інтелігент у формі прапорщика, щонайбільше — штабс-капітана; і український селянин у формі козака, підстаршини. Бракувало їм спеціальних знань і досвіду, що потрібні для організації війська, але [...] у них було глибоке національне почуття, великий ентузіазм, запал і безмежна ініціатива. Це все було головним фактором, двигуном у процесі творення національної армії»²²⁹.

Видання журналу продовжувалося до 1939 р., і за цей час вийшло 37 його випусків. Як вже зазначалося, це значною мірою стало можливим завдяки субсидіюванню «Табора» (як і кількох інших українських військово-історичних часописів) польською військовою владою. За даними історика А. Руккаса, зі спеціального фонду «N» у 1936/1937 рр. на потреби редакції цього журналу двічі-тричі на рік переказувалося 325 злотих; крім того, польську грошову субвенцію мали й головний редактор «Табора» генерал В. Куш (374 злотих) і помічник редактора Голосів (150 злотих)²³⁰.

Оцінюючи творчий доробок журналу в порівнянні з іншими зарубіжними виданнями аналогічного профілю тієї пори, Я. Тинченко відзначив його дуже високий рівень, що дало можливість його читачам (здебільшого — ветеранам Армії

УНР) системно поглибити свої теоретичні знання. Водночас він вказав й на деякі прорахунки в редакторській політиці, зокрема, на шпальтах «Табора» можна було зустріти багато матеріалів про роль кінноти, що обумовлювалося впливом на редколегію журналу польської військової думки. На думку Я. Тинченка, редакція журналу недостатню увагу приділяла й «реальним можливостям авіації», проте на його шпальтах активно обговорювалися питання про бойове застосування таких видів зброї, як отруйний газ і лазерне випромінювання²³¹. Також не завжди достатньо наповнювалися всі рубрики журналу. Так, за оцінкою Л. Шанковського, «найкраще були заступлені в журналі» відділи «Воєнна теорія» і «Воєнна історія», натомість «цілком слабо[...] бібліографія, полеміка, рецензії»²³².

Таким чином, перші два випуски воєнно-історичного журналу «Табір», що були підготовлені та розтиражовані в надзвичайно скрутних умовах таборового простору українського вояцтва в Каліші, стали одним із знакових підсумків жертвної праці групи генералів та старших офіцерів Армії УНР. Не меншою мірою, ніж його ініціатори, до заснування журналу причинився й Симон Петлюра, який вважав необхідним не тільки підтримати це видання фінансово, але й інтелектуально — шляхом написання статті, в якій були сформульовані завдання для усієї української військової еміграції.

Первісно засновники видання планували присвятити його виключно військовій тематиці, але вже починаючи з третього числа у ньому друкувались різножанрові статті ідеологічного, політичного, полемічного характеру, що були об'єднані ідеєю відновлення УНР. Розширення предметного поля журналу «Табір» справило позитивний вплив, бо дозволило зацікавити військовою проблематикою ширші верстви української політичної еміграції в Європі.

Надзвичайно важливим було те, що на шпальтах часопису назавжди були закарбовані сповнені героїзму та звитяги дії українського вояцтва в роки визвольних змагань та його копітка праця в часі поневірян на чужині. Завдяки журналу стало можливим закласти перші цеглинки у підмурок національної військової історіографії, а для майбутніх поколінь українців простали монументальні свідчення збройної боротьби за волю і незалежність України.

²²⁹ Сальський В. Головні підстави творення Армії УНР в минулому і майбутньому. *Табір*. Каліш, 1927. Ч. 4. С. 3–4.

²³⁰ Руккас А. Польська фінансова підтримка... С. 91, 93.

²³¹ Тинченко Я. Українське офіцерство... С. 117–119.

²³² Шанковський Л. Нарис української воєнної історіографії... С. 81.

REFERENCES

- Feliński, M. (1931). *Ukraińcy w Polsce Odrodzonej*. Warsaw [in Polish].
- Holubnych-Shlenchak, Yu. (2019). Vydannia chasopysu «Tabor» ukrainskoïu viiskovoïu emihratsiïeu v Polshchi (1923–1939 rr.) *European Philosophical and Historical Discourse*, 5, 4, 63–70 [in Ukrainian].
- Hubskyi, S. (1997). Symon Petliura i zhurnal «Tabor» u 70-richchia paryzkoï trahedii 1926–1996. *Zbirnyk pamiati Symona Petliury*, 218–221 [in Ukrainian].
- Kolianchuk, O. (2000). *Ukrainska viiskova emihratsiia v Polshchi 1920–1939*. Lviv [in Ukrainian].
- Misiło, E. (1984). Prasa ukraińska w Polsce 1918–1939 *Kwartalnik Historii Prasy Polskiej*, 4, 57–88 [in Polish].
- Paliyenko, M., & Sribnyak, I. (2022). Viacheslav Prokopovych u borotbi za ukrainsku derzhavnist ta natsionalnu ideïu: shtrykhy do portreta politychnoho diïacha i naukovtsia. *Arkhivy Ukrainy*, 3(332), 32–78 [in Ukrainian].
- Rukkas, A. (2006). Polska finansova pidtrymka emihratsiynoho uriadu Ukraïnskoïi Narodnoïi Respubliky, *Istoriia ta istoriohrafiia v Yevropi*, 4, 83–104 [in Ukrainian].
- Sydorenko, N. (2000). *Natsionalno-dukhovne samostverdzhennia: U 3-kh ch., Ch. 2, Presa internovanykh ukraïntsiiv ta tsyvilnoi emihratsii (Chekhiiia, Polshcha, Rumuniia, Yehypet, 1919–1924)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Sydorenko, N. (2000). *“Zadrotiane zhyttia” ukrainskykh chasopysiv na chuzhyni (1919–1924)*. Kyiv [in Ukrainian].
- Tynchenko, Ya. (1995). *Ukrainske ofitserstvo: shliakhy skorboty ta zabuttia (1917–1921 roky)*. Kyiv, i [in Ukrainian].
- Shankovskiy, L. (1971). Narys ukrainskoï voiennoi istoriografii. *Ukrainskyi istoryk*, 3–4, 73–89 [in Ukrainian].
- Vishka, O. (2002). *Presu ukryïnskoï emihratsii v Polshchi (1920–1939 rr.)*. *Istoryko-bibliohrafichne doslidzhennia*. Lviv [in Ukrainian].
- Wisza, E. (2001). *Prasa emigracji ukraińskiej w Polsce 1920–1939*. Toruń [in Polish].
- Wisza, E. (2004). *Emigracja ukraińska w Polsce 1920–1939*. Toruń [in Polish].

Дата надходження до редакції: 01.04.2025.

Дата схвалення до публікації: 14.04.2025.

Creative Commons Licenses: Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International (CC BY-NC-SA 4.0)